

УДК 343.545

В.В. ШЕНДРИК, докт. юрид. наук, ст. наук. співр., Харківський національний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУТЕНЕРСТВА АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ ЯК ОДНА ІЗ ПІДВАЛИН ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Ключові слова: злочини, злочини проти громадського порядку та моральності, сутенерство, проституція

Суттєві зміни у суспільстві та діючій нормативно-правовій базі останнім часом викликають необхідність приведення її у відповідність до реалій сьогодення. Отже, відповідно до ст.2 Кримінального процесуального кодексу України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1, с.3]. Провідна роль у виконанні завдань кримінального провадження належить органам внутрішніх справ України, діяльність яких регламентується відомчими нормативно-правовими актами.

У п.2.1 наказу МВС України від 24.11.2010 р. № 581 «Про організацію діяльності Департаменту боротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми МВС України та підрозділів бо-

ротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми ГУМВС, УМВС» наголошується, що основними оперативно-службовими завданнями Департаменту є: організаційне і практичне забезпечення реалізації державної політики щодо попередження та протидії злочинам, які вчиняються з використанням високих інформаційних технологій і телекомунікаційних мереж (злочини у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій, у сфері електронних платежів і господарської діяльності, зокрема, порушення прав інтелектуальної власності та заняття гральним бізнесом, а також злочини проти інформаційної безпеки, у тому числі незаконні дії зі спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації), торгівлі людьми, нелегальній міграції, злочинам проти моральності (створення або утримання місць розпусти і звідництво, сутенерство, примушування до заняття проституцією чи втягнення в заняття проституцією, а також виготовлення, збут або розповсюдження порнографічних предметів та творів, що пропагують культ насильства і жорстокості), злочинам у сфері працевлаштування за кордоном, незаконним діям щодо усиновлення (удочеріння), порушенню встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, насильницькому донорству, а також протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних від таких злочинів [2].

Рівень злочинності проти громадського порядку та моральності з 2010 року по 20.11.2012 року дорівнює 42775 скоєним злочинам [3].

Окрім того, такі злочини, як сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, ведуть до незворотних процесів у суспільстві, зокрема ВІЛ-інфікування (вірусу імунодефіциту людини) та СНІДу (синдрому набутого імунодефіциту), розпаду сімей, відсутності належного виховання підростаючого покоління, особливо дівчат, та інших негативних явищ.

Саме тому необхідність удосконалення кримінально-правової характеристики сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією як однієї із підвалин протидії зло-

чинності представляє важливе значення в рамках вирішення наукових та практичних завдань.

Методологічною основою статті є праці вчених, які досліджували проблемні питання сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією, зокрема це роботи: Ю.В. Александрова, Д.Г. Казначеева, А.М. Лупашко, Д.Й. Никифорчука, І.І. Святкіна, І.С. Стаценко, О.Б. Западнюка, Н.В. Плахотнюка, О.А. Гапона, О.М. Джуца, М.І. Василенко, А.О. Авер'янова, О.Б. Петрика, О.О. Татарінцева, О.В. Бойченко, О.В. Кондратюка, Ю.С. Нагачевської, Ю.О. Єрмакова, А.А. Небитова, О.М. Ємеця та інших авторів. Але ці науковці приділили недостатньо уваги вивченню кримінальної відповідальності за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією як однієї із підвалин протидії злочинності. Окреслені питання були розглянуті у роботах І.О. Бандурки, В. Додонова, В.В. Кузнецова, А.М. Орлеана, А.В. Плотнікова, І.М. Тітенко, О.О. Тканова, С.Д. Шапченко, Т.А. Шевчука, В. Шульги та інших вчених. Однак, на наш погляд, в їх наукових здобутках є деякі прогалини, висвітленню яких буде присвячена стаття. Її метою є висвітлення сучасної кримінально-правової характеристики сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією як однієї із підвалин протидії злочинності.

На сьогодні наука визначає чотири елементи кримінально-правової характеристики сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією: суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт, об'єктивна сторона [4, с.207–210]. Не вдаючись до їх детального розгляду, зупинимося лише на деяких головних аспектах.

Злочини проти життя та здоров'я, громадського порядку та моральності, статевої свободи та недоторканності завжди викликають у суспільстві велике занепокоєння та небезпечність, а захист прав і свобод громадян в Україні здійснюється за допомогою положень Конституції України та інших нормативно-правових актів [1, 5–7]. Так, відповідальність за сутенерство або втягнення особи в заняття

проституцією передбачена ст.303 Кримінального кодексу України, де:

– ч.1 передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років за втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або сутенерство;

– ч.2 передбачає позбавлення волі на строк від чотирьох до семи років за дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності;

– ч.3 – покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої за дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою;

– ч.4 – таке покарання, як позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої за дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки;

– у примітці, по-перше, під сутенерством слід розуміти дії особи у забезпечення заняття проституцією іншою особою. По-друге, відповідальність за втягнення малолітнього чи неповнолітнього в заняття проституцією чи примушування їх до заняття проституцією за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу, уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності [6, с.139, 140].

Однак чинне кримінальне законодавство не відповідає вимогам сьогодення і багатьох країн світу, мусить мати удосконалену норму

статті 303 КК України і бути однією із головних підвалин протидії злочинності.

У кримінальному законодавстві різних сучасних держав такі суспільно-небезпечні дії, як сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, є окремими статтями, що передбачають різні склади злочину, відповідальність тощо. Наприклад, у Латвії це такі статті, як «Примушення у заняття проституцією» та «Сутенерство», у Білорусії – «Примушення до дій сексуального характеру», «Утримання притону, звідництво і сутенерство», «Втягнення неповнолітнього у антигромадську поведінку», у Таджикистані – «Втягнення неповнолітнього у скоєння антигромадських дій», «Втягнення у заняття проституцією», «Організація або утримання притонів, звідництво чи сутенерство» [8, с.175, 176; 9, с.233–236; 10, с.177, 247, 248].

Разом із тим, проведене порівняння правових норм багатьох країн світу, які регламентують сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, свідчить, що Українське законодавство має низку прогалин, зокрема, ст.303 КК України не передбачає відповідальності за наступні суспільно-небезпечні дії:

– хто схилив або примусив іншу особу до вживання наркотичних засобів та (або) їх аналогів з метою втягнення у проституцію, зведення для статевих зносин, гомосексуальних та розпусних дій [11, с.119, 120];

– втягнення особи у проституцію шляхом зловживання її довірою [8, с.176];

– втягнення в заняття проституцією шляхом використання залежного становища, знищення чи пошкодження майна [12, с.300, 301; 8, с.176];

– сприяння заняттю проституцією тим, хто використовує свободу дій особи, яка займається проституцією, порушує її інтереси, здійснює нагляд за її діяльністю, або визначаючи місце, час, обсяг чи інші обставини заняття проституцією [13, с.212];

– втягнення неповнолітнього в проституцію, скоєне одним із батьків, педагогом або іншою особою, на яку за законом покладені обов'язки з його виховання [9, с.235];

– особа, яка наперед знає про своє захворювання сифілісом, гонореєю або іншими венеричними захворюваннями, займається проституцією і розпуюстю [14, с.243];

– примушення великої кількості третіх осіб або багаторазове примушування третіх осіб до заняття проституцією [14, с.241] тощо.

Цікавою є стаття 250ter КК Голландії, де проституція розглядається як складова торгівлі людьми, а саме:

«1. Особа, винна у торгівлі людьми, підлягає тюремному ув'язненню строком на шість років або штрафу п'ятої категорії, якщо:

(1) вона актом насилля, погрозою, іншою дією або шляхом зловживання владою, що виникла з існуючих відносин, або шляхом введення в оману примушує іншу особу займатися проституцією або здійснює дії в будь-яких вищевказаних умовах, які, як вона знає чи обґрунтовано передбачає, примусять особу зайнятися проституцією» [15, с.362].

Як складова торгівлі людьми проституція розглядається і в законодавстві Китаю [14, с.165], Польщі [16, с.152] та інших держав.

Отже, проведене дослідження свідчить, що стан законодавчого забезпечення регулювання протидії проституції або примушування чи втягнення до заняття проституцією потребує вдосконалення. Зокрема, пропонується викласти ст.303 Кримінального кодексу України в такій редакції:

«Стаття 303. Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією

1. Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією з використанням обмеження волі, обману, зловживання довірою, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, знищення чи пошкодження майна –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням слу-

жбового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, або за допомогою наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 303-1. Сутєнерство

1. Дії особи із забезпечення заняття проституцією іншою особою –

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, –

караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, або за допомогою наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої».

Примітка. Відповідальність за сутєнерство, втягнення малолітнього чи неповнолітнього в заняття проституцією чи примушування їх до заняття проституцією, за статтями 303, 303-1 цього Кодексу, має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обмеження волі, обману, зловживання довірою, шантажу чи уразливого стану цієї особи або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, знищення чи пошкодження майна, використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

Отже, наведена кримінально-правова характеристика сутєнерства або втягнення особи в заняття проституцією є не тільки однією із підвалин протидії злочинності, а і передумовою створення справедливої кримінальної відповідальності за злочинні дії, передбачені ст.303 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – Х. : Одісей, 2012. – 360 с.

2. Наказ МВС України «Про організацію діяльності Департаменту боротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми ГУМВС, УМВС»: від 24.11.2010 р., № 581 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-dijalnosti-departamentu-borotbi-z-kiberzloc-doc51681.html>.

3. Стан та структура злочинності в Україні (станом на 20 листопада 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. – Т. 2 / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2009. – 624 с.

5. Конституція України : від 28.06.1996 р. – Х. : Одісей, 2011. – 56 с.
6. Кримінальний кодекс України (із змінами та доповненнями станом на 05 листопада 2012 р.). – Х. : Одісей, 2012. – 232 с.
7. Закон України «Про міліцію». Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». – Х. : Одісей, 2012. – 72 с.
8. Уголовный кодекс Латвийской Республики / пер. с латыш. канд. юрид. наук А. И. Лукашова. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 313 с.
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 474 с.
10. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 410 с.
11. Уголовный кодекс Республики Болгария / пер. с болгар. Д. В. Милушева, А. И. Лукашова. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 298 с.
12. Уголовный кодекс Республики Казахстан. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 466 с.
13. Уголовный кодекс Швейцарии / науч. ред., предисл. и пер. с нем. канд. юрид. наук А. В. Серебренниковой. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 350 с.
14. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики / под ред. д-ра юрид. наук, проф. А. И. Коробеева, пер. с китайского Д. В. Вичикова. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 303 с.
15. Уголовный кодекс Голландии / под ред. д-ра юрид. наук, заслуженного деятеля наук РФ, проф. Б. В. Волженкина, пер. с англ. И. В. Мироновой. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 510 с.
16. Уголовный кодекс Республики Польша / пер. с польского Д. А. Барилевич. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.

Шендрик В. В. Кримінально-правова характеристика сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією як одна із підвалин протидії злочинності / В. В. Шендрик // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 366–370 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_60.pdf

На засадах проведеного аналізу фахової літератури, стану та структури злочинності, нормативно-правових актів висвітлено кримінально-правову характеристику сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією. Розглянуто низку правових проблем протидії сутенерству або втягнення особи в заняття проституцією. Запропоновано авторське бачення шляхів вирішення окресленої проблеми в сучасних умовах розвитку України.

Шендрик В.В. Криминально-правовая характеристика сутенерства или втягивания лица в занятие проституцией как одна из основ противодействия преступности.

На основании проведенного анализа профессиональной литературы, состояния и структуры преступности, нормативно-правовых актов отражена криминально-правовая характеристика сутенерства или втягивания лица в занятие проституцией. Рассмотрен ряд правовых проблем противодействия сутенерству или втягивания лица в занятие проституцией. Предложено авторское видение путей решения очерченной проблемы в современных условиях развития Украины.

Shendrik V.V. Criminal Legal Description of Pimping or Involving a Person in Prostitution, as One of the Pillars of Combating Crime

According to the conducted analysis of professional literature, state and structure of crime, legal acts the author of the article has highlighted criminal and legal characteristics of pimping or involving a person into prostitution. A number of legal issues in the sphere of counteracting pimping or involving a person into prostitution are considered. The author's vision of how to solve the problems outlined in the present conditions of development of Ukraine.